

פרק ד' - תחביר ושחבור

חלקי המשפט - בכל משפט חייבים להופיע נושא ונשוא. הנושא הוא החלק עליו מדובר במשפט, והנשוא הוא החידוש לגבי הנושא.

נשוא: 1. **הפועל** במשפט יהיה אוטומטית הנשוא.

הפקידה **מעבדת** את הנתונים מבלי לאבדם.

מעבדת = נשוא.

2. **נשוא מורחב** - פעולה **אחת** המתבטאת במספר מילים:

א. **פועל + שם פועל**: אנו **מנסות למצוא** את הדרך הנכונה.

ב. **פועל + ו + פועל**: הלחץ לקראת סוף השנה **הולך וגובר**.

ג. **ניבים וביטויים**: הקוסם **הוציא לאור** את ספר הפעלולים החדש שלו.

3. המילה **"יש"** תשמש תמיד כנשוא.

המילים **"אין"** ו**"היה"** (בכל הנטיות) תשמשנה נשוא במקרה שניתן להחליפן ב**"יש"**.

דוגמאות: בפרק זה יש הסבר רחב על חלקי המשפט. **יש=נשוא. הסבר=נושא.**

הייתה לנו הפתעה נעימה. **הייתה=יש-נשוא. הפתעה=נושא.**

4. **"אסור/מותר" או כל מילה שניתן להחליפה ב"אסור או ב"מותר"** (כגון: **כדאי, רצוי, אפשר,**

אי אפשר וכדומה) תשמש נשוא (במשפטי הוראה, המלצה וכדומה).

דוגמא: **כדאי לתרגל את הנושא לפני הבחינה.**

כדאי = מותר=נשוא. לתרגל=נושא.

5. **נשוא שמני** - נשוא שאינו פועל, יופיע בדר"כ אחרי **אוגד**

אוגד: מילה המקשרת בין הנושא לבין הנשוא השמני.

* כינוי הגוף "הוא" בכל הנטיות: פתרון התרגיל הזה הוא פשוט מאוד. **פתרון=נושא. הוא=אוגד.**

פשוט=נשוא.

* המילים **"אין"** ו**"היה"** (בכל הנטיות) כאשר לא ניתן להחליפן ב**"יש"**: מטרת החקירה הייתה

לברר את פרטי האירוע. **מטרת=נושא. הייתה=אוגד. לברר=נשוא.**

* פעלים המציינים תהליך (ולא פעולה): הפך ל..., נעשה, נהיה וכדומה: הויכוח בין אוהדי קבוצות

הכדורגל הפך לאירוע מצער. **הויכוח=נושא. הפך=אוגד. לאירוע=נשוא.**

לשים ♥: ניתן לשנות את זמנו של האוגד, להחליפו ב**"הוא"** או להשמיטו. בדר"כ לפני האוגד יופיע

הנושא, ואחריו יופיע הנושא.

נושא: עונה על השאלה מי(או מה) + הנשוא. הנשוא יכול להיות **מפורש** או **סתמי** (כללי מאוד, לא ידוע).

משלימי המשפט –

המושא והתיאור משלימים את הפועל (או את שם הפועל במשפט)

מושא – יענה על שאלה **אחת** בלבד הכוללת את מילת היחס שלפניו + מי/מה (את מה? את מי? במה/ במי? על מה/על מי? וכדומה). **דוגמא:** התלמידים הקשיבו להרצאה בשקט. **התלמידים=נושא. הקשיבו=נשוא. להרצאה=מושא** (עונה לשאלה למה הקשיבו התלמידים, מתחיל באות היחס ל').

לשים ♥: במקרים רבים לא תופיע לפני המושא מילת יחס, אך ניתן להוסיף "את ה...".

התיאור – לעומת המושא, התיאור יכול לענות על יותר משאלה אחת, אך לפחות שאלה אחת תפתח במילת שאלה. **דוגמא:** זרובבלה איחרה להרצאה בשל עומס התנועה הכבד. **זרובבלה=נושא. איחרה=נשוא. להרצאה=מושא. בשל העומס= תיאור סיבה** (עונה על השאלה מדוע איחרה זרובבלה?)

טבלת תיאורים:

התיאור	השאלות עליהן התיאור עונה	מילות פתיחה אופייניות	דוגמא
תיאור זמן	מתי? ממתי? עד מתי?	לפני, אחרי, בזמן	אני קורא לפני השינה.
תיאור מקום	היכן? לאן? מאין?	ליד, במקום	אני קורא במיטה.
תיאור סיבה	למה? בשל מה? בזכות מה?	בגלל, עקב, בזכות	אני קורא בזכות הוריי.
תיאור מטרה(תכלית)	לשם מה? בשביל מה?	לשם, בשביל, כדי	אני קורא כדי לדעת.
תיאור אופן	איך? באמצעות מה? עם מי?	ב, באמצעות, כמו	אני קורא בעזרת משקפיים.
תיאור מידה/כמות	כמה זמן? כמה פעמים?	פי, יותר, פחות	אני קורא הרבה.
תיאור מצב	באיזה מצב?	פועל בהווה או שם תואר (ניתן להוסיף לפני כש+ כינוי גוף)	אני קורא שוכב במיטה. (כשאני שוכב במיטה)
תיאור תנאי	באיזה מקרה? באיזה תנאי?	במקרה של, בתנאי של, עם, בלי, ללא	אני לא קורא בלי אור.
תיאור ויתור	למרות מה?	למרות, על אף, חרף	אני קורא למרות עייפותי.

משלימי השם - הלוואי והתמורה משלימים את שמות העצם. יכולים לתאר כל חלק במשפט מלבד הפועל (או שם הפועל).

לוואי – עונה על אחת השאלות: איזה, של מי/של מה, כמה?

תמורה – התמורה מציגה במילים אחרות את החלק שלפניה. היא תופרד בפסיקים (או במרכאות) מאשר המילים במשפט. ניתן להשמיט את התמורה או להחליף מקום בינה לבין החלק שלפניה.

דוגמא: מוכר הפלאפל השכונתי, שמחה ריף, ידוע בחריפות המנות שלו. **התמורה היא שמחה ריף.**
השמטה – מוכר הפלאפל השכונתי ידוע בחריפות המנות שלו.
החלפה – שמחה ריף, מוכר הפלאפל השכונתי, ידוע בחריפות המנות שלו.

חלקי הקפ"ה – קריאה, פניה, הסגר:

יופרדו בפסיקים (או סימן קריאה במקרה של קריאה), יכולים להופיע בכל חלק במשפט וניתן להוסיפם/להשמיטם.
קריאה – מילה קצרה המציינת רגש של שמחה, עצב, כאב. **דוגמא:** יש! קיבלתי 100 במבחן בלשון.
פנייה – מילה המציינת שם, תפקיד או כינוי של מי שפונים אליו במשפט. **דוגמא:** רפי, שגרה זה רע?
הסגר – מילה או מספר מילים המצויינות הערה דעה, אמירה לגבי הנאמר במשפט. ניתן לזהות הסגר עפ"י מספר מאפיינים:

- א. הסגר המציין דעה, טענה וכדומה, מתחיל בדר"כ ב"לפיי" או ב"לי".
- דוגמא:** לפי דברי ההורים, הילדים נהנו מהטיול.
- ב. הסגר המביע ספק או ודאות לגבי הנאמר במשפט, מתחיל בדר"כ ב"כי".
- דוגמא:** מחר, כנראה, נוכל להיפגש.
- ג. הסגר המציין את עמדת הכותב כלפי המצוין במשפט (אמירות שונות, ברכות, קללות).
- דוגמא:** אדם זה, שייבדל לחיים ארוכים, עזר לנו מאוד.

סוגי המשפטים:

סוג משפט	משפט פשוט	משפט סתמי	משפט כולל	משפט מחובר	משפט מורכב
מספר נשואים	1	1	1(יש מקרים בהם מופיע נשוא כולל)	לפחות 2 (2 איברים)	לפחות 2 (פסוקית ועיקרי)
מילות קישור	מילות התיאורים משמשות כמילות קישור (לפני, כדי, בגלל וכו')	כמו במשפט פשוט. מילות התיאורים משמשות כמילות קישור (לפני, כדי, בגלל וכו')	מילות חיבור בין המילים המילים בחלק הכולל. הוספה : ו, גם ניגוד : אלא ברירה : או...או מיעוט : פרט ל..., חוץ מ...	מילות חיבור בין האיברים. לרוב מכילות את המרכיבים הבאים : ו זה זאת כן כך	מילות שעבוד לפני הפסוקית : ש... כי... אשר... אם... מילות שאלה ה (המתחלפת ב-ש...)
פיסוק	פסיקים יופיעו רק במקרים של תמורה או קפ"ה	כמו במשפט פשוט. פסיקים יופיעו רק במקרים של תמורה או קפ"ה	בין המילים בחלק הכולל יבוא פסיק, פרט למילה האחרונה לפני תבוא ו החיבור. במקרה של ביטוי מכליל : נקודתיים אחריו.	לפני מילת החיבור (בין האיברים) יבוא פסיק.	אחרי פסוקית יבוא פסיק של פסוקית ארוכה במיוחד, יבוא פסיק גם לפני הפסוקית.
בכל סוגי המשפטים יופיעו בסוף המשפט : נקודה, סימן שאלה או סימן קריאה					
סימנים נוספים		נושא סתמי : נושא לא מוגדר כגון : כולם, מישהו, אף אחד, כל	מספר תשובות לשאלה אחת	שני איברים <u>עצמאיים</u> בעלי נושא ונשוא	עיקרי ופסוקית, התלויים זה בזה (העיקרי שואל והפסוקית

עונה)			אחד, אלמוני		
הבחור עצוב <u>מפני שהוא</u> נפרד מחברתו.	הבחור נפרד מחברתו, <u>לכן</u> הוא עצוב.	<u>הבחור</u> <u>וחברתו</u> עצובים בגלל פרידתם.	<u>מישהו</u> עצוב <u>בגלל</u> הפרידה מחברתו.	הבחור עצוב <u>בגלל</u> הפרידה מחברתו.	דוגמאות

מילות הקישור הן המפתח לזיהוי סוגי משפטים ולשחבורם.

- במשפט פשוט תופיע מילת יחס או מילת קישור "נטו", ללא תוספות.
- במשפט מחובר (איחוי) תופיע בדרי"כ "תוספת" למילת ה"נטו" הכוללת את אחד המרכיבים הבאים: **ככז"ז (כן, כך, זה, זאת)**
- במשפט מורכב תופיע בדרי"כ תוספת "ש" למילת הנטו.
(אך צריך לזכור: יש מרכיבים נוספים: **כי, אשר, אם, ה, מילה שאלה**)
דוגמאות: לפני, למרות – משפט פשוט.
לפני **כן**, למרות **זאת** - משפט מחובר.
לפני **ש**, למרות **ש** – משפט מורכב.

שחבור

1. שחבור משפט פעיל למשפט סביל (ולהיפך) – יש להוסיף מילת קישור מתאימה.
דוגמא: *הבחור מאוד מבולבל. *הבחור החליט לפנות לייעוץ מקצועי.
משפט מחובר: הבחור מאוד מבולבל, לכן הוא החליט לפנות לייעוץ מקצועי.
משפט מורכב: הבחור החליט לפנות לייעוץ מקצועי מפני שהוא מאוד מבולבל.
2. שחבור משפט מחובר (איחוי) למשפט מורכב (או להיפך) – יש לשנות את מילת הקישור במשפט.
דוגמא: לאחר שהזוכה יגיע אל משרדי החברה, הוא יקבל את הפרס הגדול. (משפט מורכב)
הזוכה יגיע למשרדי החברה, לאחר מכן הוא יקבל את הפרס הגדול. (משפט מחובר/איחוי)
3. שחבור שני משפטים למשפט אחד פשוט – יש לבטל נושא ונושא אחד (בדרי"כ ע"י הפיכת פועל לשם פועל/פעולה) ויש להשתמש במילת תיאור המתאימה לקבל בין המשפטים.
דוגמא: *שחקן הכדורגל נקע את כף רגלו. *שחקן הכדורגל המשיך לשחק כרגיל.
משפט פשוט: למרות הנקע בכף רגלו שחקן הכדורגל המשיך לשחק כרגיל.
4. שחבור משפט פשוט למשפט מחובר/מורכב – יש להוסיף נושא ונושא. בנוסף, לרוב יש לשנות את מילת התיאור במשפט למילת קישור מתאימה, על פי הקשר הלוגי המתבקש.
דוגמא: **משפט פשוט:** לאחר הבחינה התלמידים השוו ביניהם את התשובות.
משפט מחובר: הבחינה הסתיימה, לאחר מכן התלמידים השוו ביניהם את התשובות.
משפט מורכב: לאחר שהבחינה הסתיימה, התלמידים השוו ביניהם את התשובות.
5. שחבור משפט מחובר/מורכב למשפט פשוט - יש לבטל נושא ונושא, לרוב יש לשנות את מילת הקישור למילת תיאור מתאימה.

- דוגמא: אם** יהיו הפגנות רבות, המשטרה תיעזר באלפי שוטרים. (משפט מורכב)
משפט פשוט: במקרה של הפגנות רבות המשטרה תיעזר באלפי שוטרים.
6. הוספת חלק כולל: יש להוסיף פירוט לאחד החלקים במשפט הנתון.
דוגמא: התלמידים יצאו מן הבחינה מרוצים. (משפט פשוט)
משפט כולל: התלמידים והתלמידות יצאו מן הבחינה מרוצים. (התלמידים והתלמידות – נושא כולל).
7. שחבור שני משפטים פשוטים למשפט אחד כולל – יש לזהות את החלק המשותף לשני המשפטים ולציין רק פעם אחת במשפט החדש. יש לחבר באמצעות מילת חיבור מתאימה את שאר המילים במשפט.
- דוגמא**: *העובדים ביצעו את המטלה במסירות. *העובדים ביצעו את המטלה באחריות.
משפט כולל: העובדים ביצעו את המטלה במסירות ובאחריות. (במסירות ובאחריות – תיאור אופן כולל).
8. הוספת ביטוי מכליל – יש לזהות את החלק הכולל במשפט, ולהוסיף לפניו מילה או מילים המבטאות את המכנה המשותף לחלקים הכוללים. אחרי הביטוי המכליל יש להוסיף נקודותיים.
- דוגמא**: הטלויזיה, הרדיו והעיתונות חושפים את המציאות.
משפט בעל ביטוי מכליל:
- אמצעי התקשורת: הטלויזיה, הרדיו והעיתונות חושפים את המציאות.
9. הוספת תמורה כוללת (מפרטת) – יש לזהות ביטוי מכליל במשפט, ולהוסיף אחריו נקודותיים ופירוט.
- דוגמא**: הכל התפללו לשלומך.
הכל: ההורים, החברים והשכנים התפללו לשלומך.
10. שחבור משפט למשפט בעל נושא סתמי – יש לשנות את הנושא במשפט לנושא לא מוגדרך ניתן להשתמש בפועל ברבים.
- דוגמא**: יוסי סיפר לי מה קרה לכם בדרך.
סיפר לי מה קרה לכם בדרך.

מילות הקישור עפ"י סוגי המשפטים:

הקשר הלוגי	משפט פשוט (התיאורים)	משפט מחובר	משפט מורכב
סיבה ותוצאה	בגלל, בשל, עקב, בזכות, בעקבות, הודות ל	לכן, לפיכך, כתוצאה מכך, עקב כך, בעקבות זאת, בגלל זה	מפני ש, מכיוון ש, משום ש, כי
מטרה/תכלית	כדי, לשם, בשביל, למען	בשביל זה, למען זאת	כדי ש, בשביל ש
ויתור	למרות, על אף, חרף	למרות זאת, אף על פי כן, חרף כך	למרות ש, על אף ש, אף על פי ש
ניגוד	---	אבל, אך, לעומת זאת, ואילו	---
הוספה	---	ו, גם, בנוסף לכך	---
תנאי	בתנאי, במקרה של	בתנאי זה, במקרה זה	אם אילו, בתנאי ש
זמן	בזמן, לפני, אחרי, לאחר	בזמן זה, לפני כן, לאחר מכן	בזמן ש, כש, כאשר, לאחר ש, לפני ש
מקום	במקום, ב, ל	במקום הזה	במקום ש, באשר, אל אשר
אופן	בצורה, באופן, ב	באופן זה, בצורה זו	באופן ש, כפי ש
כמות	פי, יותר מ, פחות מ	---	ככל ש, יותר ממה ש, פחות ממה ש

פסוקית תוכן: נושא, נושא, מושא, לוואי

פסוקיות התוכן הן פסוקיות שלא ניתן לזהות את תפקידן התחבירי על פי מילת הקישור שבראשן, ולכן עלינו לחפש "סימנים" נוספים.

פסוקית נושא: עונה על השאלות מי/מה + הנשוא של המשפט העיקרי.

במשפט מורכב בעל פסוקית נושא, לא יופיע נושא במשפט העיקרי (משפט חסר נושא).

שני מודלים לפסוקית נושא:

א. פסוקית המופיעה לפני המשפט העיקרי ופותחת ב: **מי ש.../מה ש...**

דוגמא: מי שרוצה לקבל סוכרייה, ייגש אליי.

ב. פסוקית המופיעה אחרי משפט עיקרי בעל פועל אמירה סביל (פורסם, נודע וכדומה).

במקרה זה נוכל להמיר את הפסוקית כולה במילה "**הדבר**".

דוגמא: נודע לסטודנטים שפתיחת שנת הלימודים תידחה. (**הדבר** נודע לסטודנטים).

פסוקית מושא: פסוקית המשלימה את הנשוא של המשפט העיקרי. לרוב ניתן להחליפה

במילים "**את הדבר**". **דוגמא:** הודיעו לסטודנטים שפתיחת שנת הלימודים תידחה. (הודיעו

לתלמידים **את הדבר**).

כדי לשחבר פסוקית נושא לפסוקית מושא – נשנה את הנשוא שבמשפט העיקרי מפועל סביל לפועל פעיל, ולהיפך.

פסוקית נשוא: פסוקית המופיעה אחרי אוגד, המשפט העיקרי יהיה חסר נשוא. **דוגמא**:
ההודעה לסטודנטים הייתה שפתיחת שנת הלימודים תידחה.

פסוקית לוואי: פסוקית המופיעה אחרי שם עצם ומוסיפה מידע לגביו. לרוב עונה על השאלה "איזה?". לעיתים פסוקית הלוואי "חותכת" את המשפט העיקרי לשניים.
דוגמא: ההודעה שפתיחת שנת הלימודים תידחה, הגיעה בדואר אלקטרוני.

לשים ♥: במקרים רבים פסוקית הלוואי פותחת ב-ה שניתן להחליפה ב-ש...
דוגמא: השיטה המוצגת בפניכם, היא פיתוח ייחודי של החברה.
השיטה שמוצגת בפניכם, היא פיתוח ייחודי של החברה.